

Филиал муниципального бюджетного общеобразовательного учреждения
средняя общеобразовательная школа №5 г.Алагира в с.Бирагзанг
Алагирского района РСО-Алания

«УТВЕРЖДАЮ»
Заведующая филиалом МБОУ СОШ №5
г.Алагир в с.Бирагзанг
А.А.Каргинова

Приказ № 98 от « 01 » 09.2022 г.

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

по предмету «Литературное чтение на родном языке»

4 класс

Учитель: Олисаева С.Дз.

2022-2023 учебный год

Ирон литературæйы программæ 4 къласæн

Æмбарынгæнæн фыстæг

Тематикон пълан арæзт у «Ирон æвзаг æмæ литературæйы программæ 1-4 кълæстæн»- ы домæнтæм гæсгæ 4 къласы ирон кæсын ахуыр кæнынаен лæвæрд цæуы 34 сахаты.

Цыппæрæм къласы кусæн программæ арæзт æрцыд ног иумæйаг паддзахадон ахуырады домæнтæм гæсгæ. Ивд æрцыдысты темæтæм гæсгæ цы сахатты бæрц лæвæрд æрцыд уыдон(*кълуыри – 1 сах. æдæппæт – 34 сах.*) æмæ уыдонмæ гæсгæ конд у кълалендарон-тематикон пълан.

Чиныджы ис фараст хайы: I хаймæ хаст æрцыдысты сæрды тыххæй сывæллæтты мысинæгтыл фыст уацмыстæ; II хайы кæсдысты фæззæджы нывтимæ баст уацмыстæ; III хайы- фæллойы тыххæй; IV хайы-Райгуырæн бæстæйы ивгъуыд цардæй; V хайы-адæмон дзургæ сфæлдыстад; VI хайы- зымæджы тыххæй; VII хайы- Фыдыбæстæйы Стыр хæсты хъæбатырты тыххæй; VIII хайы- уалдзæджы тыххæй;

«Ирон æвзаг æмæ литературæйы программæ 1-11 кълæстæн»- ы хæстæ баххæст кæныны тыххæй пайда конд цæуы чиныг æмæ методикон амындтытæй:

Туаты Лариса. Кæсыны чиныг: 4 къласæн., 2019

Аив литературæ рæзы аив ныхасæй. Уый нывæфтыд кæны æрдз æмæ цард, æвдисы адæймаджы æнкъарæнтæ, йæ хъуыдытæ, йæ хъуыддæгтæ. Уый адæймагмæ æвзæрын кæны сыгъдæг бæллицтæ æмæ рæсугъд фæндтæ æмæ йæ хоны бæрзонд нысанмæ. Уымæ гæсгæ аив литературæйæн ис ахъаззаг ахадындынад адæмы царды.

Ахуырады сæйраг фæрæзтæй иу у литературон кæсынад. Уый сабиты бакæны аив литературæйы дунемæ, байгом сын кæны царды дуæрттæ. Уый сын æвдисы хорз æмæ фидауц, ахуыр сæ кæны аив дзурын æмæ сæхи нывыл æмæ уæздан дарын.

Сывæллон литературон кæсынады фæрцы базоны æрдзы цард, йæ сусæгдзинæдтæ æмæ йæ фидауц. Базоны адæймаджы удыхъæд, йæ царды нысан, йæ сгуыхтытæ, базоны хæрзæгъдæуттæ æмæ сыл йæхи ахуыр кæны. Фæзминаг цæвитонтæ йын дæттынц ныфс æмæ йæ цæттæ кæнынц зынтæ сæттынмæ.

Литературон кæсынад сабитæн æнкъарын кæны нывæфтыд ныхасы ад, йæ аивдзинад, уарзын ын кæны мадæлон æвзаг, амоны йын ныв æмæ фæлгонц уынын. Уый сывæллоны цымыдис кæны уацмыстæ кæсынмæ, диссæгтæ зонынмæ, сфæлдыстадмæ. Йæ фæрцы ахуырдауæн æппæтвæрсыгæй раргом вæййынц уацмысы мидис æмæ аивад сæ иудзинады.

Дзырдаивад æмхуызон æндавы зонд æмæ зæрдæ. Йæ ахуыр кæнынаен ис йæхи методикон фæрæзтæ — уыдон домынц уацмысмæ æппæтвæрсыгæй кæсын. Уацмысæн йæ сюжет, йæ мидис æвзарын иу хъуыддаг у. Фæлæ уый æмрæнхъ уацмыс кæсын ахуырдауæн хъуамæ уа æхсызгон æмæ дзы иса аивадон æхцондзинад.

Скъоладзау хъуамæ бамбара авторы цæстæнгас æрдзмæ, цардмæ, цаутæм, хъуамæ дзы рахата, цы у хорз æмæ æвзæр, рæсугъд æмæ фыдуынд, кад æмæ æгад. Хъуамæ базона уыцы фæзындтæм йæхи цæстæнгас æвдисын.

Райдайæн кълæсты литературон кæсынадаен йæ сæйраг нысан у скъоладзауты раст æмæ рæвдз кæсыныл сахуыр кæнын. Тексттæ дæттын хъæуы ахæм домæнтæм гæсгæ: хуымæтæгæй рахизын вазыгджынмæ, æнцонæй - зынмæ. Æмбаргæ касты фæрцы сабитæн сæ бон уыдзæн уацмысы мидис бамбарын æмæ йын йæ аивдзинад банкъарын.

Программæ домæ, цæмæй скъоладзаутæ базонæй, тексты сæйрагдæр цы у, уый рахицæн кæнын, уацмысы мидис хи ныхæстæй радзурын, дзырдты нысаниуæг зонын, текстæн йæ аивадон æууæлтæ рахатын.

Ахуырадон программæты райдайæн кълæсты литературон кæсынадаен ис иумæйаг

амындтытæ. Уæрæх бартæ лæвæрд цæуы чыныгаразæгæн тексттæ равзарынæн, фæлæ уымæ йæ хæс у иттæг бæрнон. Уацмыстæ хъуамæ уой хæрзхæд æмæ цымыдисаг, æнцон кæсæн æмæ æнцон дзурын; сæ жанртæм гæсгæ та — алыхуызон: æмдзæвгæтæ, цыбыр радзырдтæ, æмбисæндтæ æмæ уыци-уыцитæ, хъæзтытæ-нымайæнтæ æмæ зарджытæ, аргъæуттæ, таурæгъон æмбисæндтæ (басня, притча), драмон уацмыстæ (эпюттæ, скъуыддзæгтæ). Чингуыты хъуамæ уа, иры истори, ирон цардыуаг æмæ ирон хæрзæгъдæуттæ кæм зынынц, фæзминаг хъуыддæгтæ æвдыст кæм цæуынц, ахæм уацмыстæ.

Литературон кæсынад йæ размæ æвæры ахæм сæйраг хæстæ:

скъоладзаутæ хъуамæ æххæстæй бамбарой уацмыс — йæ мидис æмæ йæ аивдзинад;

базоней уацмысы нывæфтыд æвзаг æнкъарын, йæ фæлгонц цы фæрæзтæй арæзт у, уыдон иртасын;

сахуыр уой хъуыды кæнын, уацмысы мидис хи ныхæстæй дзурын, цы цаутæ дзы æвдыст цæуы, уыдонæн аргъ кæнын;

рæза сæ аивадон æнкъарынад, цымыдис æмæ разæнгард уой чыныг кæсынмæ;

фæцайдагъ уой аив æвзагыл нывыл æмæ бæстон дзурын;

уæрæхæй уæрæхдæр кæна сæ дунеуынынад, сæ зондахаст, арфæй арфдæр æмбарой æрдз æмæ царды фæзындтæ, адæмы æгъдæуттæ;

æмхиц кæной сфæлдыстадон куыстмæ;

æхсызгонæй фæцалх уой фæсурокты хибарæй литературæ кæсынын.

Чыныг æмæ ахуырад

Рæзгъды лæгты ныхæстæ чыныг æмæ ахуырады тыххæй. Чыныг æмæ зонды тых чи æвдисы, ахæм æмдзæвгæтæ, радзырдтæ æмæ хабæрттæ.

Куыст — цардæн фæрæз

Куысты хуызтæ. Æмбисæндтæ куыст æмæ фæллойы тыххæй. Зындгонд лæгты ахаст куыст æмæ фæллоймæ. Куысты ахадзындзинад æвдыст кæм цæуы, ахæм литературой уацмыстæ, таурæгътæ. Куыст æмæ ахуырад.

Сæрд. Сæрды мысинæгтæ

Сабиты цард сæрды. Сæрды хуызтæ хицæн бæстæты. Сæрд Ирыстоны. Сæрды нывтæ поэзи æмæ прозæйы. Адæмы сæрды-гон куыстытæ, ахуырдауты æххуыс уыцы хъуыддæгты. Æрдз æмæ адæймаджы бастдзинад. Æрдзыл аудын — адæймаджы бæрнон хæс.

Адæмæн зæхх у сæ дарæг

Æмбисæндтæ æмæ чысыл таурæгътæ зæххы тыххæй. Адæмы ахаст райгуыраг зæхмæ. Зæххыл аудын. Æмдзæвгæтæ æмæ радзырдтæ фæллойы тыххæй. Фæллойы сгуыхтытæ æвдыст кæм цæуы, ахæм цаутæ æмæ хабæрттæ.

Фæззæг. Бæркад.

Æмбисæндтæ æмæ зарджытæ фæззæджы тыххæй. Æрдзы хуызивæнтæ æмæ фæззæджы нывтæ поэзи æмæ прозæйы. Адæмы куыст æмæ фæззæджы бæркад. Фæззыгон бæрæгбонтæ æмæ сæ ахадзындзинад адæмы царды.

Ирыстоны цард ивгъуыд заманы

Цыбыр хабæрттæ ирон адамы историйæ. Адамы зын уавæр, йæ тох Райгуырæн бæстæ æмæ сæ барты сæраппонд. Къоста, Секъа, Арсен æмæ æндæр фысджыты уацмыстæ. Адамы намыс æмæ сгуыхт хъуыддæгтæ кæм зынынц, ахæм литературой æрмæг. Тох æмæ сæрибары зарджытæ.

Адамон сфæлдыстад

Цыбыр æмæ хуымæтæг æмбарынад фольклоры тыххæй. Ахуыргæндтæ æмæ фысджыты хъуыодытæ адамон сфæлдыста-дыл. Фольклор адамы царды цы бынат ахста, цы хуызы "царди", уый æрфыст. Нарты кадджытæ. Сæ мидис, сæ геройты сгуыхтытæ. Таурæгътæ. Сæ мидис. Кад æмæ намысы хъуыддæг-тæ, сæрибарыл тох. Аргъæуттæ. Адаймаджы фæзминаг миниу-джытæ, рæстдзинады уæлахиз. Зарджытæ. Сæ хъайтарты лæгдзи-над æмæ патриотизм. Æмбисæндтæ. Уыци-уыцитæ. Хицæн уацмыстæ дунейы адамы дзургæ сфæлдыстадæй.

Зымæг

Зымæгон æрдзы нывтæ æвдыст кæм цæуынц, ахæм уацмыстæ. Зымæг Ирыстоны (хæхты æмæ быдырты). Зымæгон бæрæг-бæттæ æмæ хъæзтыты тыххæй радзырдтæ. Зымæджы нывтæ хицæн заманы фысджыты сфæлдыстады. Зымæгон куыстыты равдыст аивады.

Райгуырæн бæстæйы сæраппонд

Хицæн цаутæ æмæ хабæрттæ Иры историйæ. Цыбыр хабæрттæ номдзыд историон хъайтарты цардæй (дунейы историйæ). Фыдыбæстæйы Стыр хæст æмæ, нæ адамы хъазуатон тох чи æвдисы, ахæм уацмыстæ: зарджытæ, очерктæ, æмдзæвгæтæ, радзырдтæ. Адамы патриотизм, сæ намыс, сæ фидар æмæ сыгъдæг удыхъæд. Уацмыстæ, 90-æм азты Иры фæсивæд бынаттон хæстыты цы 'хсар равдыстой, уый тыххæй.

Ирыстоны цард нæ рæстæджы

Абонь царды нывтæ нырыккон поэзи æмæ прозæйы. Ирыстон — фарны бæстæ. Сагъæс йæ фидæныл. Ирон æвзаг — нæ удварны суадон. Адамæн æмæ Фыдыбæстæйæн лæггад кæнын — адаймаджы царды нысан. Аразын — амонды æвзæрæн. Æмдзæвгæтæ æмæ радзырдтæ сывæллæтты царды тыххæй.

Уалдзæг

Уацмыстæ уалдзæджы тыххæй. Уалдзæджы нывтæ фысджыты сфæлдыстады, сæ бастдзинад цард æмæ рæстæгимæ. Уалдзыгон бæрæгбæттæ æмæ куыстытæ. Скъоладзауты архайд уалдзыгон куыстыты.

Хорз, фидауц, намыс

Хæрзæгъдау æмæ уæздан удыхъæд æвдыст кæм цæуы, ахæм уацмыстæ. Хæлардзинад, æууæнк, хæрзаудæн — адаймагæн кадгæнæг миниуджытæ. Скъоладзау — фидæнаразæг.

Кæсыны фæлтæрдзинад

Ахуыры азы фыццаг æмбисы скъоладзаутæ хъуамæ базоней: æмбаргæ, аив æмæ раст кæсын минутмæ **80-85** дзырды онг.

Ахуыры азы дыккаг æмбисы хъуамæ зоной: æмбаргæ, аив æмæ раст кæсын минутмæ **80-90** дзырды. Кæсгæ-кæсын æрлæууын æмæ хъæлæсы уаг раст аразын. (Зын дзырдтæ уæнггай кæсын.) Ранымæд хъæлæсы уагæй æвдисын. Чысыл текст хинымæр кæсын.

Чиныгмæ гæсгæ куыст

Ахуырдауты хæс у, цы уацмыс бакастысты, уый мидисæй фæрстытæн раст дзуапп раттын, ахуыргæнæджы раныхас æмæ кастмæ хъусын, хи ныхæстæй йæ радзурын. Сæ хъуыдымæ гæсгæ кæрæдзимæ хæстæг цы дзырдтæ сты, уыдон иртасын, сæ нысан сын зонын. Ахуыргæнæджы æххуысæй тексты архайджыты характеристика дæттæг дзырдтæ æмæ хъуыдыйæдтæ ссарын. Хъуамæ зоной фæрстытæм гæсгæ текст хæйттыл дих кæнын, ахуыргæнæджы æххуысæй тексты сæйраг хъуыды æвдисæг бынæттæ ссарын, ахуыргæнæджы разамындæй хи цæстдарæнтæм гæсгæ афæдзы афонты, æрдзы, бонхъæды æмæ хъæзæнты тыххæй радзурын. Хъуамæ зоной радзырд, аргъау, æмдзæвгæ кæрæдзийæ иртасын, амынд тексттæ наизустъ дзурын. Сæ хæс у зындгонд фысджыты нæмттæ зонын, сæ уацмыстæ сын ранымайын, хæдзары цы чингуытæ кæсынц, уыдоны тыххæй радзурын.

Сæйраг домæнтæ скъоладзауты зониндзинадтæм æмæ арæхстдзинадтæм.

Скъоладзаутæ хъуамæ арæхсой:

- рæвдз æмæ æмбаргæ каст кæнын, чиныгимæ кусын;
- цы текст бакаст, уый мидис хи ныхæстæй радзурын, уым сæйраг хъуыды ссарын;
- уацмысы архайджыты миниуджытæ фиппайын æмæ сæ ныхасæй рæвдисын, сæ ныхасы хицæн уаг иртасын;
- тексты аивадон фæрæзтæ хатын æмæ сын сæ нысаниуæг æмбарын;
- уацмысты хуызтæ кæрæдзийæ иртасын;
- амынд æмдзæвгæтæ наизустъ зонын;
- рацыд æрмæджы темæйыл бæстон радзурын, лæвæрд темæйыл цыбыр радзырд ныфффыссын;
- чиныгæн йæ ном, йæ сæргæндтæ æмæ йæ разыхасмæ гæсгæ, цæуыл фыст у, уый хатын.

Къæлиндарон –тематикон пълан.

№	Урочы темæ	Сахæтты дих	Нымæц.
1.	Чиныг.Цæрукъаты Владимир.	1	10.09.19

2.	Амонджын бон. Дзасохты Музафер.	1	17.09.19
3.	Хазби. Цæрукъаты Владимир.	1	24.09.19
4.	Адæмон дзургæ сфæлдыстад. «Сырдон уæйгуыты куыд асайдта».	1	01.10.19
5.	Фæллойы зарæг. Хацырты Сергей.	1	08.10.19
6.	Сауцъиу æмæ Æхсыргур. Чеджемты Геор. Уарз фæллой. Айларты Измаил.	1	15.10.19
7.	Хæххон бæлццон. Айларты Чермен.	1	22.10.19.
8.	.Цъырцъыраг . Чеджемты Æхсар.	1	
9.	Тегайы бæлас. Дзесты Куыдзæг. Мыртгæ бæласы хъыг. Чеджемты Æхсар.	1	
10.	Авджы сæстытæ. Хуыгаты Ленæ.	1	
11.	Найынмæ. Плиты Харитон . Хъæддаг бабызы лæппын. Дзасохты Музафер.	1	
12.	Изæрæй. Токаты Алихан.	1	
13.	Зилгæ мал. Ситохаты Саламджери.	1	
14.	Хъæды. Плиты Харитон. Сæгуытты лæппын. Ситохаты Саламджери.	1	
15.	Сæрдыгон изæр. Хаджеты Таймураз.	1	
16.	Куысыфтæг æмæ дурын. Коцойты Арсен.	1	
17.	Жоркæ. Бæдоаты Хъазыбег.	1	
18.	Зæхх – мад. Чеджемты Æхсар. Цæмæ бæллы бæлццон. Джыккайты Шамил.	1	
19.	Æвдадзы хос. (Вьетнаймаг аргъау)	1	
20.	Иу къусы. Хъазиты Мелитон.	1	
21.	Мæкъуылтæ фервæзын кодта. Дзесты куыдзæг.	1	
22.	Дыргъдонгæс æмæ уæздæттæ. Ганс Христиан Андерсен.	1	
23.	Дидинджытæ. Будайты Милуся.	1	
24.	Нартыл фыддуг скодта.	1	
25.	Фæззæджы нывтæй. Кочысаты Мухарбег.	1	

26.	Бæркадхон .Айларты Чермен. Æрдз Хуыцауæй адæймагыл фæдзæхст у.Хъайтыхъты Азæмæт.	1	
27.	Бæркдджын фæззæг.Цæрукъаты Алыксандр. Бехъаны мугæ. Дзасохты Музафер.	1	
28.	Хъæды. Хæмыцаты Алыбег.	1	
29.	Хърихъупп Бипп-Бипп. Мамсыраты Дæбе.	1	
30.	Мæгуыры зæрдæ.Хетæгкаты Къоста. Задалески Нана. Айларты Чермен.	1	
31.	Уæййаг сывæллæттæ. Гæдиаты Секъа.	1	
32.	Мæгуыр адæм. Лев Толстой.	1	
33.	Æмбæлттæ. Барахъты Гино.	1	
34.	Куырм бæх. Константин Ушинский.	1	
35.	Къостайæн. Гулуты Андрей.	1	
36.	Уæйыджы цæссыгтæ. Чеджемты Геор.	1	
37.	Уæрæдæ.(Таурæгъ)	1	
38.	Зымæг. Хетæгкаты Къоста.	1	
39.	Зымæгон цъырцъырæгтæ. Тедеты Георги.	1	
40.	Фыццаг мит. Цæрукъаты Алыксандр.	1	
41.	Кард. Калоты Хазби.	1	
42.	Ахболы зæрдæ хъæлдзæг у. Цæрукъаты Владимир.	1	
43.	Саби. Плиты Грис.	1	
44.	Чысыл лæвар. Къадзаты Станислав.	1	
45.	Мæ лæппу уыд уый. Хъайттаты Сергей.	1	
46.	Дзулы дидинæг. Яковлев Юрий.	1	
47.	Фарны ардзæст у мæ бæстæ. Джыккайты Шамил. Фыдæлты уæзæг. Айларты Чермен.	1	
48.	Æгас цæуай ,дзывылдар! Чеджемты Геор.	1	
49.	Малусæг æмæ Бæрз.Соттиты Риммæ.	1	

50.	Уалдзæг . Кочысаты Мухарбег.	1	
51.	Хурты хуртæ. Дзасохты Музафер.	1	